

G'YOSOVA HILOLA,

*Alisher Navoiy nomidagi Davlat adabiyot muzeyi
tayanch doktoranti*

HAMID SULAYMON AN'ANALARI VA BUGUNGI MATNSHUNOSLIK

Annotatsiya: Mazkur maqolada 2025-yilning 22-may kuni O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Alisher Navoiy nomidagi Davlat adabiyot muzeyida bo'lib o'tgan professor Hamid Sulaymon nomidagi Respublika yosh matnshunoslarining III ilmiy-amaliy konferensiyasining yosh matnshunoslar ilmiy salohiyatini namoyon etish, ularning o'zaro tajriba almashinuvi, ilmiy muloqotni mustahkamlash, ilmiy maktablar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishdagi ahamiyati haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: matnshunoslik, konferensiya, toshbosma, qo'lyozma.

Annotation: This article discusses the significance of the 3rd Republican Scientific-Practical Conference of Young Textologists named after Professor Hamid Sulaymon, held on May 22, 2025, at the State Museum of Literature named after Alisher Navoi under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan. The event highlighted the scientific potential of young textologists, facilitated mutual exchange of experience, strengthened academic dialogue, and enhanced collaboration among scholarly schools.

Keywords: textology, conference, lithograph, manuscript.

Bugungi kunda O'zbekistonda adabiy merosni chuqur o'rganish, uni zamonaviy ilmiy metodlar asosida tahlil qilish, qo'lyozmalarni tizimli o'rganish va yosh tadqiqotchilarni bu jarayonga faol jalb etish muhim ilmiy-ma'rifiy vazifa sifatida e'tirof etilmoqda. Bu boradagi tashabbuslarning yaqqol ifodasi sifatida 2025-yilning 22-may kuni O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Alisher Navoiy nomidagi Davlat adabiyot muzeyida professor Hamid Sulaymon nomidagi Respublika yosh matnshunoslarining III ilmiy-amaliy konferensiyasi bo'lib o'tdi. Ushbu anjuman mamlakatimizda filologiya, xususan, matnshunoslik sohasida tahsil olayotgan va ilmiy izlanish olib borayotgan yosh tadqiqotchilar uchun muhim ilmiy maydon bo'lib xizmat qildi. Konferensiyada turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy-tadqiqot institutlari va ilmiy markazlarda faoliyat olib borayotgan iqtidorli talabalar, magistrilar, mustaqil tadqiqotchilar hamda yosh olimlar o'z ilmiy maqola va tezislari bilan qatnashdi. Anjuman davomida klassik va zamonaviy adabiy merosni tahlil qilish, matnlar ustida zamonaviy usullar asosida ishlash, adabiy manbalarni filologik, tarixiy va madaniy kontekstda o'rganish kabi muhim masalalar muhokama qilindi.

Anjumanning yalpi majlisi Alisher Navoiy nomidagi Davlat adabiyot muzeyining katta ilmiy xodimi, filologiya fanlari nomzodi, dotsent Otabek Jo'raboyev tomonidan ochib berildi. Otabek Jo'raboyev o'z nutqida professor Hamid Sulaymonning boy ilmiy merosi haqida atroflicha to'xtaldi. U Hamid Sulaymonning matnshunoslik sohasidagi xizmatlarini e'tirof etib, olim tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlar, matnlar nashri va ilmiy izohlar borasidagi izchil yondashuvlarni yodga oldi. Ayniqsa, Hamid Sulaymonning klassik adabiyot, xususan, Alisher Navoiy asarlarini ilmiy asosda tahlil qilgani, ularning matnlarini tekshirish, nashrga tayyorlash va zamonaviy o'quvchiga yetkazish borasidagi xizmatini alohida ta'kidladi.

Shuningdek, Jo‘raboyev Hamid Sulaymonning nafaqat ilmiy faoliyati, balki insoniy fazilatlarini ham to‘xtaldi. U olimning ilmga, ustozlarga, shogirdlarga va milliy madaniyatga bo‘lgan hurmat-e‘tibori, kamtarligi, el-yurt oldidagi vijdoniy mas‘uliyatni chuqur his qilgani haqida samimiy so‘zlar bilan yodga olindi. Shu o‘rinda yana bir muhim jihat shuki, Hamid Sulaymonning ilmiy qarashlari bugungi matnshunoslikning nazariy asoslariga zamin yaratgan. Uning qo‘lyozmalar bilan ishlash madaniyatiga oid mulohazalari, tarixiy manbalarni tanqidiy tahlil qilishdagi puxta yondashuvi, hozirgi yosh tadqiqotchilar uchun hamon dolzarb va ibratli hisoblanadi. Ushbu ilmiy yondashuvlarning bugungi yosh avlod orasida davom etayotgani, Hamid Sulaymon nomidagi konferensiya orqali izchil ravishda rivojlantirilayotgani ustozlar tomonidan alohida ta’kidlandi.

Yalpi majlisdagi ochilish nutqidan so‘ng ilmiy konferensiya o‘z ishini tematik ma’ruzalar bilan davom ettirdi. Ilmiy anjumaning keyingi qismini muzeyning katta ilmiy xodimi, filologiya fanlari nomzodi Yusuf Tursunov o‘zining “Navoiy ko‘ngil xonasi chok bo‘ldi(mi)?” nomli maqolasi bilan ochib berdi. U o‘z chiqishida Navoiy g‘azaliyotida yurak va ko‘ngil timsollarining badiiy-falsafiy talqini, shuningdek, bu obrazlarning tasavvufiy mazmuni haqida so‘z yuritdi. Tursunov o‘z maqolasida ko‘ngil tushunchasining Navoiy ijodidagi murakkab semantik qatlamlarini ochib berib, bu timsol orqali muallif qalbida kechgan ziddiyatlar, ichki iztirob va ilohiy ishq ifodalari qanday badiiy shaklga keltirilganini chuqur tahlil qildi.

Muzey ilmiy xodimi Dilnoza Rustamova ham “Navoiy devonlaridagi g‘azallarning joriy nashrlar bilan qiyosi” mavzusida so‘zga chiqib, Alisher Navoiy g‘azallarining turli nashrlardagi matnlarini filologik jihatdan solishtirdi. U o‘z tadqiqotida Navoiy devonining toshbosma nashrlari o‘rtasidagi farqlar, matndagi o‘zgarishlar, qo‘lyozmalardagi tafovutlar, ba’zi she’riy satrlarning

tahrirdan tahrirga o'zgarib borishi, ba'zan esa tushib qolishi kabi holatlarga to'xtaldi. Rustamovanning ta'kidlashicha, bu farqlarni ilmiy asosda tahlil qilish va yagona, ilmiy tan olingan matnni yaratish matnshunoslikning eng dolzarb masalalardan biridir.

Shundan so'ng ilmiy konferensiya yosh tadqiqotchilar taqdimotlari bilan davom etdi. Muzeyda tahsil olayotgan tayanch doktorantlar tomonidan o'z yo'nalishlariga oid mavzularda ma'ruzalar qilindi. Muzeyning 3-bosqich tayanch doktoranti Hilola Shokirova o'z ma'ruzasida Navoiy "Xamsa"sining 224/II raqamli qo'lyozmasini tahlil qildi. U bu qo'lyozmaning holati, tuzilishi, matndagi izohlar, yozuv uslubi, hattotlik san'ati kabi jihatlarni chuqur o'rganib chiqqanini bayon etdi. Shuningdek, u qo'lyozmaning avval amalga oshirilgan restavratsiya ishlari hamda uni yaratgan hattot va noshirlarga oid ma'lumotlar asosida bu qo'lyozmaning ilmiy ahamiyatini yoritib berdi.

Muzeyning yana bir tayanch doktoranti Mabruk Jo'rayevning "Devoni Foni"ning Tehron universiteti kutubxonasida saqlanayotgan qo'lyozma nusxasiga bag'ishlangan ma'ruzasi anjuman ishtirokchilarida katta qiziqish uyg'otdi. Jo'rayev ushbu qo'lyozmaning topilishi, uning Tehrondagi holati, muqaddima va so'ngso'zdagi o'ziga xosliklar, ayrim she'rlarning boshqa devonlardagi versiyalari bilan solishtirmasi, matndagi imlo va uslubiy farqlarni tahlil qildi. Tadqiqotchi qo'lyozmadagi ayrim she'rlarning boshqa nusxalarda uchramasligi, ya'ni noyobligi haqida fikr bildirar ekan, bu holat Alisher Navoiy forsiy g'azaliyotining hali to'liq o'rganilmagan, ochilmagan manbalari mavjudligidan dalolat berishini ta'kidladi.

Mazkur ilmiy chiqishlar nafaqat ilmiy saviya, balki taqdimot madaniyati jihatidan ham yuqori baholandi. Har bir ma'ruza o'zining mavzuga xos yondashuvi, dalil va manbalarga asoslangan tahlili, dolzarbligi bilan ajralib turdi. Tadbir ishtirokchilari yosh tadqiqotchilarning chuqur ilmiy izlanish olib borayotganini mamnuniyat bilan e'tirof etdi. Professor Hamid Sulaymon nomidagi Respublika yosh matnshunoslarining ilmiy-amaliy konferensiyasi o'zining mazmun-mohiyati, muhokama etilgan mavzulari bilan matnshunoslik sohasidagi muhim tadbir bo'ldi. Anjuman davomida nafaqat Alisher Navoiy merosining yangi ilmiy talqinlari muhokama qilindi, balki bugungi kun matnshunosligining dolzarb muammolari, yangi metodologik yondashuvlar, qo'lyozmalar bilan ishlashdagi tajriba almashuvi haqida ham fikrlar bildirildi.

Mazkur konferensiya yosh tadqiqotchilar uchun chinakam ilmiy maktab vazifasini bajardi. Ular nafaqat o'z izlanishlarini keng auditoriyaga taqdim etish imkoniga ega bo'ldi, balki tajribali olimlar tomonidan bildirilgan ilmiy tanqid va tavsiyalar asosida o'z faoliyatlarini takomillashtirish yo'llari haqida maslahatlar ham oldi. Ayniqsa, Hamid Sulaymon kabi buyuk matnshunos olim merosining chuqur o'rganilishi, u tomonidan qo'yilgan ilmiy tamoyillarning yangi avlod tadqiqotchilari tomonidan davom ettirilayotgani ijobiy holat sifatida baholandi.

Kelgusidagi rejalar qatorida bunday konferensiyalarni muntazam ravishda o'tkazish, yosh matnshunoslar o'rtasida ilmiy hamkorlikni kuchaytirish, qo'lyozmalar fondlari bilan ishlash imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, xalqaro darajadagi matnshunoslik anjumanlariga tayyorlanish kabi masalalarga alohida to'xtalib o'tildi. Shuningdek, anjumanda ilgari surilgan asarlarni nashrga tayyorlash, maxsus to'plam sifatida chop etish rejalashtirilmoqda. Bu esa konferensiya davomida bildirilgan fikr va takliflarning ilmiy muomalaga kiritilishiga xizmat qiladi. Mazkur konferensiyaning o'tkazilishi nafaqat yosh matnshunoslarning ilmiy salohiyatini namoyon etish, balki ularning o'zaro tajriba almashuvi, ilmiy muloqotni mustahkamlash, ilmiy maktablar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish uchun ham muhim omil bo'ldi.